Maciej Paszyn*

<https://orcid.org/0000-0002-5684-5876>

Konflikt Arabii Saudyjskiej z Katarą. Próba analizy wydarzeń z lat 2017–2021

Abstrakt

Celem poniższego artykułu jest przedstawienie wydarzeń, jakie miały miejsce w Regionie Zatoki Perskiej w latach 2017–2021, kiedy to nastąpiła eskalacja konfliktu Arabii Saudyjskiej z Katarą przy aktywnym udziale Iranu i w mniejszym stopniu Turcji. W badaniu przyjęto tezę, iż przebieg konfliktu, zachowanie stron wpłynęły nie tylko na relacje międzynarodowe w regionie Zatoki Perskiej. Był to sprawdzian dla organizacji regionalnej (GCC) jako forum porozumienia się krajów regionu w kontekście wytrwałości Kataru w zderzeniu z potężnym sąsiadem. Dla Teheranu była to okazja dla poszerzania strefy wpływów, co, jak pokazały wydarzenia pomiędzy 2017 a 2021 r., częściowo się udało. W badaniu przyjęto metodę analizy polityki zagranicznej i analizy treści.

Słowa kluczowe: Arabia Saudyjska, Katar, GCC, zasoby surowców.

The conflict between Saudi Arabia and Qatar. An attempt to analyze the events of 2017–2021

Abstract

The purpose of this article is to present the events that took place in the Persian Gulf Region in 2017–2021, when the Saudi-Qatar conflict escalated, with the active participation of Iran and, to a lesser extent, Turkey. The study adopted the thesis that the course of the conflict and the behavior of the parties had an impact not only on international relations in the Persian Gulf region. It was a test for the regional organization (GCC) as a forum for mutual understanding between the countries of the region, in the context of Qatar's persistence in its clash with a powerful neighbor. For Tehran, it was an opportunity to expand its sphere of influence, which, as the events between 2017 and 2021 showed, was partially successful. The method of foreign policy analysis and content analysis was adopted in the study.

Keywords: Saudi Arabia, Qatar, GCC, raw material resources.

* Adiunkt, politolog, Uniwersytet Łódzki, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, Katedra Teorii i Historii Stosunków Międzynarodowych; e-mail: maciej.paszyn@uni.lodz.pl

Gdy 5 czerwca 2017 r. sześć państw arabskich na czele z Arabią Saudyjską zerwało stosunki dyplomatyczne z Katarą, dla obserwatorów i analityków sceny bliskowschodniej i rynków paliwowych było jasne, że jest to z jednej strony zwieńczenie i zamknięcie pewnego procesu w relacjach regionalnych w Zatoce Perskiej, a z drugiej rozpoczęcie nowego etapu w relacjach pomiędzy krajami regionu – ważnego pod względem politycznym, jak i gospodarczym (złoża ropy i gazu szacowane na największe na świecie).

Można zadać pytanie, czy zasobna w ropę naftową Arabia Saudyjska, wsparta krajami takimi jak Egipt, ZEA, Bahrajn, Jemen, w zderzeniu z niewielkim, ale zasobnym w surowce Katarą szybko zrealizuje zakładane cele. Niewątpliwie do takowych należało osłabienie międzynarodowej pozycji emiratu i rozwijanej sieci powiązań regionalnych (sojusze z Ankarą i Teheranem), jak również samodzielne działania na rynkach paliwowych związanych z wydobywaniem i eksportem ropy i przede wszystkim gazu ziemnego¹.

Konflikt polityczny, rozpoczęty w czerwcu 2017 r., miał głębsze podłoże. Związana z decyzjami Rijadu antykatarska ofensywa dyplomatyczna i gospodarcza była szykowana od dawna. Jako lokalny hegemon Rijad nie mógł pozwolić, aby kraj o znacznie niższym potencjale gospodarczym i demograficznym, niemający pozycji porównywalnej z Arabią Saudyjską, emirat, do niedawna łączony z polityką Saudów w regionie, rozpoczął samodzielną politykę międzynarodową w oparciu o Iran

Konflikt między Katarą a Arabią Saudyjską i ZEA widać było już wcześniej, w związku z wydarzeniami w krajach dotkniętych Arabską Wiosną. W Libii Katar popierał islamistów próbujących przejąć władzę nad Trypolisem i wybrzeżem. W tym czasie Zjednoczone Emiraty Arabskie wspierały finansowo i zbrojnie generała Haftara i rząd z Tobruku. Z kolei w Egipcie Katar wspierał dużymi dotacjami działania Bractwa Muzułmańskiego, jak i wywodzącego się z niego prezydenta Muhammada Mursiego. Kontrze do tych działań Arabia i Emiraty wsparły zamach stanu w 2014 r., kiedy to armia egipska obaliła Mursiego i uczyniła głową państwa formalnie byłego wojskowego al-Sisiego. Trzecim krajem, w którym starły się wpływy Arabii Saudyjskiej i ZEA oraz Kataru, była Syria, gdzie Katar sponsorował Front Nusra, uważany za lokalny odłam al-Kaidy, a Arabia Saudyjska Jaish al Islam we wschodniej Ghocie. Obydwie frakcje toczą ze sobą walki w Syrii. Z drugiej strony należy pamiętać, że Katar uczestniczył po stronie Saudów w pierwszym etapie wojny plemiennej w Jemenie. Od 2015 do 2017 r. lotnictwo Kataru wspierało działania wojenne armii saudyjskiej przeciwko powstaniu Hu-

¹ *Dlaczego Katar popadł w konflikt z sąsiadami*, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Dlaczego-Katar-popadl-w-konflikt-z-sasiadami-7524423.html> (dostęp: 12.07.2021).

tich, którzy uzyskali poparcie Iranu. Dopiero w 2017 r. Katar opuścił szeregi koalicji prosaudyjskiej.

Bezpośrednią przyczyną kryzysu było rzekome stwierdzenie emira Kataru, że Hamas jest przedstawicielem wszystkich Palestyńczyków. Decyzja ta była powiązana także z oskarżeniami Kataru o wspieranie przez ten kraj organizacji terrorystycznych.

W dniu 5 czerwca 2017 r. Arabia Saudyjska, Bahrajn, Egipt, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Jemen, a także urzędujący w Trypolisie rząd Libii zdecydowały o całkowitym zerwaniu relacji z Katarą. Rijad i reszta krajów wydały ambasadorów emiratu, jak również dziennikarzy telewizji Al-Jazira, która ma swoją siedzibę w stolicy tego kraju. Kraje arabskie zamknęły przestrzeń powietrzną dla samolotów linii Qatar Airways, co wielu obserwatorów odebrało jako wyraz rywalizacji lokalnych potentatów, głównie z linii Emirates. Kraje Zatoki Perskiej zlikwidowały połączenia morskie z emiratem, Arabia Saudyjska odcięła jedyne połączenie półwyspu, na którym leży Katar ze stałym lądem, czyli granicę lądową.

Dalszym krokiem koalicji antykatarskiej było ogłoszenie 23 czerwca 2017 r. listy żądań, które emirat miał zrealizować zanim strony usiądą do stołu rokowań². Katarskie władze dostały 10 dni na spełnienie żądań, które miały zakończyć kryzys w regionie³. Na liście przygotowanej przez Arabię Saudyjską, Zjednoczone Emiraty Arabskie (UAE), Egipt i Bahrajn było 13 żądań. Katar miał: ogłosić, że zrywa stosunki z terrorystycznymi i sekciarskimi organizacjami, takimi jak ISIS, Bractwo Muzułmańskie, Al-Kaida czy Hezbollah. Emirat miał też wydać wskazanych terrorystów, znajdujących się na jego terytorium. Ponadto na liście znalazło się również żądanie rozluźnienia relacji z Iranem i zamknięcie telewizji Al-Dżazira, jak również tureckiej bazy wojskowej w Katarze.

W odpowiedzi na pismo z 23 czerwca 2017 r. przedstawiciel Turcji, Fikri Isik, odrzucił żądanie zamknięcia bazy⁴. Według tureckich mediów liczba tureckich żołnierzy w Katarze ma wzrosnąć nawet do tysiąca⁵. W podobnym tonie na konflikt Doha – koalicja prosaudyjska zareagował prezydent Turcji

² „Zamknijcie Al-Dżazirę”. Państwa arabskie stawiają żądania Katarowi, „Gazeta Wyborcza”, 23.06.2017, <https://wyborcza.pl/7,75399,21999106,zamknijcie-al-jazeera-panstwa-arabskie-stawiaja-zadania-katarowi.html> (dostęp: 12.07.2021).

³ *Ibidem*.

⁴ Stwierdził, że wszelkie tego typu wezwania będą stanowić ingerencję w stosunki Ankary z Dauhą. Zamiast tego zaproponował wzmocnienie tureckiej obecności.

⁵ *Erdogan: Ultimatum wobec Kataru niezgodne z prawem*, „Gazeta Prawna”, 25.06.2017, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1053090,ultimatum-wobec-kataru-niezgodne-z-prawem-erdogan.html> (dostęp: 12.07.2021).

Recep Tayyip Erdoğan, który ocenił 13-punktowe ultimatum przedstawione Katarowi jako niezgodne z międzynarodowym prawem. „Popieramy stanowisko Kataru, ponieważ uważamy, że lista 13 żądań jest niezgodna z międzynarodowym prawem” – powiedział Erdoğan cytowany przez państwową agencję prasową Anatolia⁶. Za „brak szacunku wobec Turcji” uznał żądanie wycofania tureckich sił z Kataru⁷. Wyrażne opowiedzenie się po stronie Kataru w tym konflikcie oznaczało, że Ankara widzi w emiracie lokalnego sojusznika przeciwko hegemonii Arabii Saudyjskiej. Wyrazem poparcia dla polityki Dohy była decyzja Wielkiego Zgromadzenia Narodowego z 7 czerwca 2017 r., kiedy to parlament w Ankarze przegłosował w trybie nadzwyczajnym zwiększenie kontyngentu tureckiej bazy w Katarze. Ponadto Ankara wysłała sto samolotów transportowych z dostawami żywności do emiratu.

Wiele wskazuje na to, że na decyzję o blokadzie Kataru wpłynęła wizyta prezydenta USA Donalda Trumpa w Arabii Saudyjskiej 20 maja 2017 r.⁸ Wizyta Trumpa pokazać miała władzom Arabii Saudyjskiej wagę, jaką przywiązuje on do sojuszu amerykańsko-saudyjskiego⁹. Wizyta prezydenta USA miała być zmianą w stosunku do prezydentury Baracka Obamy, kiedy to stosunki dwustronne się pogorszyły. Saudyjczycy domagali się bardziej aktywnej polityki USA wobec Iranu (sojusznika Kataru). Ponadto Rijad sprzeciwiał się porozumieniu w sprawie irańskiego programu nuklearnego, podpisanego w lipcu 2015 r. przez USA, Rosję, Chiny, Francję, Wielką Brytanię i UE oraz Teheran.

W Rijadzie Donald Trump spotkał się z władzami Arabii Saudyjskiej oraz z głowami państw Rady Współpracy Zatoki Perskiej (GCC). Przebieg wizyty podkreślił rolę Arabii Saudyjskiej w regionie Bliskiego Wschodu i zademonstrował amerykańskie poparcie państw zawiązanej przez Arabię Saudyjską koalicji, stawiającej za cel przeciwdziałanie polityce Iranu.

W trakcie wizyty prezydenta Trumpa w Arabii Saudyjskiej ogłoszono sfinalizowanie kontraktu zbrojeniowego stulecia. W ciągu dekady Stany Zjednoczone sprzedać mają Saudyjczykom sprzęt wojskowy o wartości 110 mld dol., w tym samoloty, okręty i pociski samosterujące. W ten sposób pod kuratelą Saudów administracja w Waszyngtonie chce wzmocnić potencjał wojskowy arabskich państw Zatoki Perskiej, aby wzięły odpowiedzialność za bezpieczeństwo na Bliskim Wschodzie. Poparcie prezydenta Trumpa dla zacieśnienia współpracy wojskowej państw arabskich mogło przyspieszyć decyzje

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

⁸ P. Sasnał, *Wizyta prezydenta Donalda Trumpa w Arabii Saudyjskiej*, Komentarz PISM, https://pism.pl/publikacje/Komentarz_PISM__Wizyta_prezydenta_Donald_Trumpa_w_Arabii_Saudyjskiej (dostęp: 10.09.2021).

⁹ *Ibidem.*

o rozpoczęciu działań przeciwko Katarowi być może przy cichym wsparciu USA i dzięki nieoficjalnym informacjom, że Izrael sprzyja tym planom.

Niczym dziwnym stały się doniesienia o tym, że blokada Kataru ma błogosławieństwo USA, skoro sam Trump pisał na Twitterze, że jego wizyta na Półwyspie Arabskim zaczyna przynosić efekty. Jednym z nich jest blokada Kataru, która może będzie początkiem końca wojny z terroryzmem¹⁰. Tak sformułowana deklaracja prezydenta USA wywołała poruszenie w amerykańskiej administracji. W Katarze znajduje się największa na Bliskim Wschodzie amerykańska baza wojskowa, będąca jednocześnie centrum dowodzenia operacji w regionie¹¹.

Co zrozumiałe, zerwanie stosunków dyplomatycznych z Katarom skrytykował rządzony przez szyitów z partii Zew Islamu Irak, a także Iran. Pierwszy z wymienionych krajów poparł Katar. Bliskie relacje Kataru z Iranem stały się powodem włączenia Teheranu w konflikt rozpoczęty decyzją Arabii Saudyjskiej i jej sojuszników. W Iranie w dniu 19 maja 2017 r., a więc na dzień przed wizytą prezydenta Trumpa w Rijadzie, dotychczasowy prezydent Rouchani wygrał wybory prezydenckie. W dniu 27 maja 2017 r. maja emir Kataru zadzwonił do prezydenta islamskiej republiki Hassana Rouhaniego, gratulując mu reelekcji. W ten sposób w okresie od 20 maja do 23 czerwca zarysował się wyraźny podział na strony konfliktu.

Z jednej strony Katar wsparty przez Iran i Turcję, z drugiej strony Arabia Saudyjska, ZEA, Egipt czy Bahrajn. Uczestnictwo Teheranu i Rijadu w tym sporze zwiastowało groźbę przekształcenia starcia dyplomatycznego i gospodarczego w otwarty konflikt pomiędzy lokalnymi mocarstwami. Oba państwa mają także zbieżne interesy i często wspierają te same organizacje, w szczególności palestyński Hamas. Arabia Saudyjska ma z kolei wspólne interesy z Izraelem, a w szczególności wspólnych wrogów, wśród których szczególne miejsce zajmuje Iran.

Jak wiemy, relacje Rijad – Teheran nie zawsze były nacechowane wrogością. Przed obaleniem szacha, do 1978 r., relacje obustronne były pozytywne, natomiast oba państwa zaliczane były do grona sojuszników Zachodu w regionie Zatoki Perskiej. Rządy teokratyczne w Teheranie, obok USA, znalazły przeciwnika w Arabii Saudyjskiej, słusznie uznawanej za forpocztę wpływów Waszyngtonu na Bliskim Wschodzie. Dzięki dochodom z ropy Saudowie mogli pozwolić sobie na szereg przedsięwzięć mających powstrzymać ekspansję irańskich szyitów. Dopiero po rewolucji w Iranie okazało się, jak ważny dla relacji

¹⁰ „To dobrze, że wizyta w Arabii Saudyjskiej, spotkanie z królem i przywódcami 50 krajami już się opłaca. Powiedzieli, że przyjmą twarde stanowisko w sprawie finansowania... ekstremizmu, a wszystkie doniesienia wskazywały na Katar. Być może będzie to początek końca horroru terroryzmu! Donald J. Trump” (@realDonaldTrump).

¹¹ Z tego miejsca koordynowane są naloty od Jemenu, przez Syrię, po Afganistan. Stacjonuje w niej ponad 10 tys. żołnierzy i ma strategiczne znaczenie dla Pentagonu.

międzynarodowych jest fakt, że na terenie państwa Saudów znajdują się święte miejsca islamu, Mekka i Medyna. Wiadomym było, że Saudowie opierają swoją władzę na bardzo konserwatywnej interpretacji islamu. Pojawienie się ośrodka radyklanego szyizmu w Iranie spowodowało, że władze w Rijadzie zaczęły postrzegać inne ruchy religijne jako uderzające w ich władzę i ich wpływy w regionie. Druga strona postrzegała ten problem podobnie, jednak będąc bardziej radykalną, sięgnęła po bardziej radykalne środki. Przykładem niech będą wydarzenia z roku 1987, kiedy to w Mekce, podczas corocznej pielgrzymki muzułmanów demonstracje pielgrzymów z Iranu zamieniły się w zamieszki i starcia z saudyjskimi siłami bezpieczeństwa, co doprowadziło do śmierci ponad 400 osób i tysięcy rannych. Warto pamiętać, że wydarzenia te miały miejsce podczas krwawej, toczzonej od 1980 r., wojny iracko-irańskiej, a Rijad przekazywał ogromne nakłady finansowe na wsparcie Bagdadu pomimo nie najlepszych relacji ze świeckim reżimem Saddama Husajna. Pomimo tych zawirowań wszystkie trzy kraje pozostały członkami Organizacji Państw Eksporterów Ropy Naftowej – OPEC i nadal współpracowały w celu powstrzymania spadku cen ropy i utrzymania pozycji na rynkach energetycznych. Między innymi dlatego relacje Arabii Saudyjskiej poprawiły się w latach 90. i w pierwszej dekadzie XXI w.

Do kolejnego pogorszenia relacji doszło w okresie Arabskiej Wiosny, kiedy Iran wspierał szyickich sojuszników w Iraku, Syrii oraz Libanie. W oczywisty sposób uderzało to w interesy i ambicje dynastii Saudów. Propaganda szyicka uderzała w Saudów jako niegodnych bycia opiekunami i strażnikami świętych miejsc w Mekce i Medynie.

Największym polem konfliktu okazał się jednak Jemen. W toczącej się w tym kraju wojnie domowej jedną z głównych antyrządowych sił są Huti, polityczno-religijne ugrupowanie szyickie, wspierane przez Iran. Gdy w 2014 r. zajęli oni stolicę Jemenu – Sanę, Arabia Saudyjska uznała to za zagrożenie dla własnego bezpieczeństwa. Rijad oskarżył Iran o wspieranie Hutich i rozpoczął w roku 2015 interwencję militarną w Jemenie, która nie przyniosła rozstrzygnięć, spowodowała katastrofę humanitarną. Przypomnijmy, że w pierwszym okresie wojny domowej w Jemenie, do 2017 r., uczestniczył Katar wspierający Saudów. Interwencja zaogniła relacje z Teheranem, szczególnie po wyroku śmierci i egzekucji dokonanej przez władze saudyjskie na osobie Nimra al-Nimra, popularnego duchownego szyickiego w Arabii Saudyjskiej, gdzie wschód kraju zamieszkuje mniejszość wyznająca ten odłam islamu. Spalenie przez tłum Irańczyków ambasady Saudyjskiej w Teheranie spowodowało zerwanie stosunków dyplomatycznych.

Zrozumiałe jest, że będąc od ponad trzech lat blokowanym przez swoich sąsiadów z Zatoki Perskiej, Katar nie tylko nie mógł zerwać swoich więzi z Iranem, ale nawet ich osłabić. Od roku 2017, gdy koalicja krajów arabskich

nałożyła blokadę na Dohę, Katar zaczął polegać na współpracy regionalnej z Iranem, która powoli, wobec rozwijających się relacji gospodarczych, z czasem musiała przekształcić się we współpracę polityczną.

Aby pokazać zmianę w relacjach dwustronnych, Katar przywrócił w 2017 r. swojego ambasadora w Iranie. Przed wybuchem pandemii koronawirusa Najwyższy Przywódca Ali Chamenei spotkał się w styczniu 2020 r. z katarskim emirem Tamimem bin Hamadem al-Thanim i powiedział, że stosunki dwustronne muszą się pogłębić, ponieważ współpraca gospodarcza nie osiągnęła odpowiedniego poziomu współpracy politycznej¹².

Podczas wirtualnego spotkania dnia 14 października 2020 r. minister energetyki Iranu Reza Ardakanian oraz minister przemysłu i handlu Kataru Ali bin Ahmed al-Kuwari podkreślili dalszy rozwój stosunków dwustronnych między dwoma sąsiadującymi krajami¹³. Jednocześnie obaj ministrowie „podkreślili również potrzebę negocjacji w celu określenia przedmiotu współpracy i sposobu jej realizacji”¹⁴. Uzgodnili także, że do końca 2020 r. w Teheranie odbędzie się siódme posiedzenie Wspólnej Komisji Współpracy obu krajów, na którym zostanie podpisany protokół ustaleń dotyczących dalszego rozwoju stosunków handlowych, zatwierdzony przez oba kraje¹⁵. Innym przykładem współpracy między Dohą a Teheranem są wspólne inwestycje z zakresu energetyki. 9 listopada 2020 r. agencja IRNA donosiła, że Iran i Katar „rozwijają kooperację w zakresie energetyki”¹⁶. Zarówno irański minister ds. Energii Reza Ardakanian, jak i minister stanu ds. Energii Kataru Saad Sherida al-Kaabi podkreślili rozwój współpracy w dziedzinie energii elektrycznej. Spotkanie to miało miejsce podczas wizyty irańskiego ministra w stolicy Kataru. Przy okazji poinformowano, że irański gość przywiózł list od prezydenta Hassana Rouhaniego dla emira Kataru, szejka Tamima bin Hamada al-Thaniego z propozycją dalszej współpracy¹⁷. Zgrzytem we współpracy Teheran – Doha był fakt, że Katar z innymi członkami Rady Współpracy

¹² Według Adnana Mousapoura, szefa Irańsko-Katarskiej Wspólnej Izby Handlowej, pomimo wzmożonej współpracy między Dohą i Teheranem udział Iranu w rynku dóbr importowanych Kataru o wartości 30 miliardów dolarów wyniósł w 2020 r. zaledwie 2%. M. Abdullah, *Iran, Qatar Sign Deal to Boost Economic Cooperation*, 25.11.2020, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/iran-qatar-sign-deal-to-boost-economic-cooperation/2055423> (dostęp: 12.07.2021).

¹³ *Iran, Qatar Agree to Hold Joint Cooperation Commission in Tehran*, <https://iranpress.com/content/28577> (dostęp: 12.07.2021).

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Iran, Qatar to Develop Electricity Cooperation*, <https://en.irna.ir/news/84104369/Iran-Qatar-to-develop-electricity-cooperation#ref=translate> (dostęp: 14.11.2020).

¹⁷ *Ibidem*.

Zatoki Perskiej (GCC) popiera amerykańskie apele o przedłużenie embarga na broń wobec Iranu. Wynika to z realizmu władz w Doha, która obawia się zbytniego wzmocnienia swojego nowego sojusznika. Polityka wobec Iranu nie jest oparta na idealistycznych poglądach, na przyjaźni i lojalności, lecz na pragmatyzmie i przetrwaniu w trudnej sytuacji.

Jeżeli tego typu kontakty rozpatrujemy zarówno w wymiarze regionalnym, relacje Iran – Arabia Saudyjska, Katar – Arabia Saudyjska, jak i działalności OPEC jako organizacji, możemy zauważyć pewne prawidłowości. Rijad grał na osłabienie swoich dwóch przeciwników w regionie – Teheranu i Dohy, przy utrzymaniu spistości i efektywności działania kartelu naftowego, nie przekraczając cienkiej linii, która może być granicą między wojną a pokojem.

Gdy 3 grudnia 2018 r. Katar ogłosił, że opuści Organizację Krajów Eksportujących Ropę Naftową (OPEC) w dniu 1 stycznia 2019 r., mało kto z obserwatorów rynku paliwowego i komentatorów sytuacji w regionie Zatoki Perskiej był zaskoczony tą decyzją. Decyzja władz emiratu była pochodną działań i wydarzeń ostatnich kilku lat¹⁸. Powstało pytanie, czy opuszczenie kartelu przez Katar w znaczący sposób wpłynie na produkcję OPEC, do której należą główni aktorzy konfliktu: Iran, Arabia Saudyjska, Katar i ZEA. W 2017 r. Katar wydobywał 600 000 baryłek dziennie ropy naftowej. Było to mniej niż 2% (1,0%) produkcji OPEC¹⁹. Podobna sytuacja miała miejsce w 2018 r., gdy według Międzynarodowej Agencji Energetycznej (IEA) wyniosła 610 000 baryłek/dzień. Ogłaszając swoje odejście, Katar zapowiedział, że dotrzyma swojego limitu wydobywczego, uzgodnionego podczas porozumienia OPEC-plus, czyli porozumienia zawartego między OPEC a Rosją. Na decyzje Kataru o wystąpieniu z OPEC wpływ miał fakt, że emirat jest znaczącym producentem gazu płynnego, który nie podlega limitom produkcyjnym OPEC. Katarska produkcja LNG w 2017 r. wyniosła 1,916 mb/d, ponad trzykrotnie więcej niż wydobycie ropy naftowej²⁰. Od dekady Katar zarabiał więcej na gazie ziemnym i produktach pokrewnych niż na ropie naftowej. Od 2013 do 2017 r. skroplony gaz ziemny (LNG) zapewnił 42% dochodów

¹⁸ Katar dołączył do organizacji OPEC w 1961 r., krótko po jej założeniu w 1960 r. Emirat nie jest pierwszym krajem, który opuścił OPEC. Jako pierwszy uczynił to Ekwador w 1992 r., dołączył ponownie w 2007 r. Również Gabon opuścił organizację w 1995 r., ponownie dołączył w 2016 r. Z kolei Indonezja opuściła OPEC w 2009 r. Dołączyła ponownie na początku 2016 r., a następnie ponownie przestała być członkiem OPEC pod koniec 2016 r. Katar jest pierwszym krajem z Bliskiego Wschodu, który opuścił kartel.

¹⁹ *Review*, <https://www.gtreview.com/news/mena/analysis-the-consequences-of-qatars-opec-exit/> (dostęp: 12.07.2021).

²⁰ *Relacje saudyjsko-irańskie. Czy czeka nas przełom?*, 4.05.2021, <https://warsawinstitute.org/pl/relacje-saudyjsko-iranskie-czy-czeka-nas-przelom/> (dostęp: 12.07.2021).

z eksportu dla tego kraju²¹. Głównym miejscem wydobycia gazu w emiracie jest North Field, które eksploatowane jest wspólnie z Iranem, było zresztą jednym z powodów nieporozumień z ZEA i Rijadem. Wynikało to z faktu, że w 2005 r. Katar ogłosił moratorium na nowe projekty eksploatacyjne na North Field, chociaż rozwijał projekty gazowe na własny rynek. Ten limit wydobyczy został zniesiony w 2017 r.²² Już w 2006 r. Katar stał się największym eksporterem na świecie – 77 mln ton LNG rocznie. Wzmożenie wydobycia zwiększyło eksport w 2017 r. do 81 mln ton rocznie. Można więc odnieść wrażenie, że w przypadku rynku ropy wpływ opuszczenia kartelu na gospodarkę emiratu i działania OPEC jest niewielki. Katar jest małym producentem ropy naftowej, a jego produkcja płynnego gazu LNG jest znacznie większa niż produkcja ropy naftowej. Pojawiło się również kilka pytań dotyczących strategii rynkowej OPEC, zwłaszcza w świetle bardzo silnego wzrostu produkcji ropy w USA oraz tego, czy partnerstwo OPEC-plus z Rosją odbywa się kosztem technokratycznego podejścia, które tak dobrze służyło saudyjskiej polityce naftowej. Opuszczenie OPEC przez emirat pokazuje, jak szeroka jest przepaść między Arabią Saudyjską a Katarą. Z drugiej strony, członkostwo Kataru w OPEC w niewielkim stopniu wpłynęło na wydobycie i eksport gazu przez Dohę. OPEC nigdy nie ograniczał planów gazowych Kataru, a opuszczenie OPEC przez ten kraj nie przyniosło zmian w gospodarce emiratu²³.

Nazywany przez niektórych obserwatorów rynku „Qataxit”, ruch Kataru, jest postrzegany jako akt polityczny w czasie trwającej blokady tego państwa przez Arabię Saudyjską i jej sojuszników. W dłuższej perspektywie wyjście tego kraju może osłabić status organizacji, jaką jest OPEC, ponieważ mniejsi członkowie czują się coraz bardziej wykluczeni przez dominację saudyjsko-rosyjską oraz rywalizacją Rijad – Teheran²⁴. Decyzja Dohy jest ważna ze względu na jej symbolikę. To chęć zademonstrowania ambicji i niezależności w obliczu przeciwności, takich jak bojkot kraju przez Arabię Saudyjską, Zjednoczone Emiraty Arabskie i inne.

²¹ J. D. Colgan, *Qatar Will Leave OPEC. Here's What this Means*, „The Washington Post” 2018, December 6, <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/12/06/qatar-will-leave-opec-heres-what-this-means/> (dostęp: 12.07.2021).

²² E. Knecht, *Gas-focused Qatar to Exit OPEC in Swipe at Saudi Influence*, „REUTERS” 2018, December 3, <https://www.reuters.com/article/us-qatar-opec-idUSKBN1O20DT> (dostęp: 12.07.2021).

²³ N. Ahmado, *Experts: Gulf Rift Widening as Qatar Quits OPEC*, „VOA News from Iran” 2019, January 2, <https://www.voanews.com/extremism-watch/experts-gulf-rift-widening-qatar-quits-opec> (dostęp: 12.07.2021).

²⁴ *Ibidem*.

Duży wpływ na to miała osoba Saada Sherida al-Kaabiego, nowego ministra energii i dyrektora generalnego Qatar Petroleum. Po objęciu urzędu w listopadzie 2018 r. wybrał bardziej ekspansjonistyczne podejście do aktywności na rynkach energetycznych. W połowie grudnia 2018 r. ogłosił, że Qatar Petroleum zamierza zainwestować około 20 miliardów dolarów w wydobycie gazu i ropy naftowej w USA²⁵.

Katar wykorzystuje opuszczenie OPEC do promowania zmian strategicznych rozwoju wydobycia i eksportu gazu. Zwiększenie wydobycia gazu trwa od czasu, gdy Katar w kwietniu 2017 r. ogłosił zniesienie narzuconego przez siebie moratorium na rozbudowę wydobycia na Field North. Od tego czasu Doha zwiększa moce produkcyjne. Planuje zwiększyć produkcję o 43% do 2024 r. – do 110 mln ton rocznie.

Kraje, które blokowały Katar, np. ZEA, nie zdecydowały się na zamknięcie gazociągu Dolphin, który przez cały okres kryzysu zaopatrywał elektrownię i odsalarnię wody morskiej w jednym z emiratów w Fudżajra. Fakt ten pokazał zależność ZEA od gazu z Kataru za pośrednictwem rurociągu Dolphin. Katar utrzymał ten eksport, aby wzmocnić swoją pozycję jako wiarygodny dostawca. Na innych rynkach, w tym amerykańskim, Katarczycy mogli oferować konkurencyjne cenowo długoterminowe kontrakty, aby zapewnić sobie udział w rynku oraz pozyskać sojuszników politycznych w świetle bojkotu. Warto obserwować relacje Doha z Teheranem, ponieważ oba państwa dzielą wydobycie na polu gazowym, jednym z najbogatszych na świecie, North Field/South Pars, którego zasoby ocenia się na 52 biliony m³ gazu.

Brak rozstrzygnięć w konflikcie z Katarą, mediacja USA spowodowały zakończenie konfliktu przez Rijad, który zdecydował się zakończyć blokadę emiratu²⁶. Arabia Saudyjska otworzyła 4.01.2021 r. granice lądowe i morskie oraz przestrzeń powietrzną, kończąc tym samym bojkot Kataru. Decyzja ta podjęta w przededniu szczytu Rady Współpracy Państw Zatoki Perskiej (GCC) może utorować drogę do rozwiązania sporu politycznego, który doprowadził kilka lat temu do bojkotu i blokady Kataru. W GCC w saudyjskim mieście Al Ula przy udziale ministra spraw zagranicznych Kuwejtu, Ahmada Nasera al-Sabaha, Tamim Bin Hamad al Thani, emir Kataru, oraz następcy tronu Arabii Saudyjskiej, księżę Muhammad ibn Salman as-Saud, wraz z przedstawicielami ZEA, Bahrajnu i Egiptu 5 stycznia 2021 r., podpisali po-

²⁵ R. El Gamal, E. Knecht, D. Zhdannikov, *Qatar Petroleum to Invest \$20 billion in U.S. in Major Expansion*, „REUTERS” 2018, June 16, <https://www.reuters.com/article/us-qatar-gas-qp-idUSKBN1OF07X> (dostęp: 12.07.2021).

²⁶ *Przełom w Zatoce Perskiej? Arabia Saudyjska kończy z blokadą Kataru*, <https://www.euractiv.pl/section/demokracja/news/arabia-saudyjska-katar-kuwejt-iran-usa-trump-kushner-turcja/> (dostęp: 12.07.2021).

rozumienia między Rijadem i Doha. Dokument ten podpisany w obecności wysłannika prezydenta Trumpa, jego zięcia Jareda Kushnera, miał zakończyć trzyipółletni konflikt.

Efektom zakończenia konfliktu na linii Rijad – Doha może być stopniowa normalizacja relacji saudyjsko-irańskich. Według doniesień prasowych na początku kwietnia 2021 r. doszło do spotkania przedstawicieli obu państw w Bagdadzie, który znalazł się w ostatnim okresie w orbicie wpływów Iranu²⁷, co sugerować może złagodzenie napięć na linii Rijad – Teheran. Arabia Saudyjska straciła sojusznika w postaci Donalda Trumpa, który udzielał monarchii wsparcia w rywalizacji z Iranem. Administracja Joe Bidena przybrała nowe, inne niż Trump, podejście w kwestii polityki bliskowschodniej. Stopniowo Waszyngton zaczął dystansować się od działań rodu Saudów, zapowiadając podjęcie dialogu z Teheranem na wzór tego z czasów prezydentury Baracka Obamy. W ten sposób Rijad zmuszony został do korekty swojej polityki i poprawy wizerunku u sojusznika. Pierwszym tego przejawem było porozumienie z Katarą w styczniu 2021 r. i zakończenie w ten sposób kryzysu dyplomatycznego w Zatoce Perskiej (dla przypomnienia działa się to jeszcze za kadencji Donalda Trumpa). Z kolei informacje o spotkaniu w Bagdadzie należy więc traktować jako kolejny krok mający na celu pokazanie, że zmniejszenie napięcia w regionie jest bardzo prawdopodobne. Prawdopodobnie Saudowie zrozumieli, że ich dotychczasowa polityka konfrontacji nie przyniosła spodziewanych efektów²⁸. Zyskał na tym Katar, który obronił swoją niezależność wobec Rijadu. Otwarte pozostaje pytanie, czy nie nastąpiło to kosztem zbytniego związania się z Iranem.

Bibliografia

- Abdullah M., *Iran, Qatar Sign Deal to Boost Economic Cooperation*, 25.11.2020, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/iran-qatar-sign-deal-to-boost-economic-cooperation/2055423> (dostęp: 12.07.2021).
- Ahmado N., *Experts: Gulf Rift Widening as Qatar Quits OPEC*, „VOA News from Iran” 2019, January 2, <https://www.voanews.com/extremism-watch/experts-gulf-rift-widening-qatar-quits-opec> (dostęp: 12.07.2021).
- Colgan J. D., *Qatar Will Leave OPEC. Here's What this Means*, „The Washington Post” 2018, December 6, <https://www.washingtonpost.com/news/>

²⁷ Iran przyznaje: Rozmawiamy z Arabią Saudyjską, „Rzeczpospolita”, 10.05.2021, <https://www.rp.pl/Dyplomacja/210519972-Iran-przyznaje-Rozmawiamy-z-Arabia-Saudyjska.html> (dostęp: 22.07.2021).

²⁸ A. L. Jacobs, *Qatar's Regional Relations and Foreign Policy After Al Ula*, Apr 14, 2021, <https://agsi.org/qatars-regional-relations-and-foreign-policy-after-al-ula/> (dostęp: 10.09.2021).

- monkey-cage/wp/2018/12/06/qatar-will-leave-opec-heres-what-this-means (dostęp: 12.07.2021).
- Czy czeka nas przełom?, 4.05.2021, <https://warsawinstitute.org/pl/relacje-saudyjsko-iranskie-czy-czeka-nas-przelom/> (dostęp: 12.07.2021).
- Dlaczego Katar popadł w konflikt z sąsiadami, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Dlaczego-Katar-popadl-w-konflikt-z-sasiadami-7524423.html> (dostęp: 12.07.2021).
- El Gamal R., Knecht E., Zhdannikov D., *Qatar Petroleum to invest \$20 billion in U.S. in Major Expansion*, „REUTERS” 2018, June 16, <https://www.reuters.com/article/us-qatar-gas-qp-idUSKBN1OF07X> (dostęp: 12.07.2021).
- Erdogan: Ultimatum wobec Kataru niezgodne z prawem, „Gazeta Prawna” 25.06.2017, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1053090,ultimatum-wobec-kataru-niezgodne-z-prawem-erdogan.html> (dostęp: 12.07.2021).
- Iran przyznaje: Rozmawiamy z Arabią Saudyjską, „Rzeczpospolita”, 10.05.2021, <https://www.rp.pl/Dyplomacja/210519972-Iran-przyznaje-Rozmawiamy-z-Arabia-Saudyjska.html> (dostęp: 10.09.2021).
- Iran, Qatar Agree to Hold Joint Cooperation Commission in Tehran, <https://iranpress.com/content/28577> (dostęp: 12.07.2021).
- Iran, Qatar to Develop Electricity Cooperation, <https://en.irna.ir/news/84104369/Iran-Qatar-to-develop-electricity-cooperation#ref=translate> (dostęp: 14.11.2020).
- Jacobs A. L., *Qatar's Regional Relations and Foreign Policy After Al Ula*, April 14, 2021, <https://agsi.w.org/qatars-regional-relations-and-foreign-policy-after-al-ula/> (dostęp: 10.09.2021).
- Knecht E., *Gas-focused Qatar to Exit OPEC in Swipe at Saudi Influence*, „REUTERS” 2018, December 3, <https://www.reuters.com/article/us-qatar-opec-idUSKBN1O20DT> (dostęp: 12.07.2021).
- Przełom w Zatoce Perskiej? Arabia Saudyjska kończy z blokadą Kataru, <https://www.euractiv.pl/section/demokracja/news/arabia-saudyjska-katar-kuwejt-iran-usa-trump-kushner-turcja/> (dostęp: 12.07.2021).
- Review, <https://www.gtreview.com/news/mena/analysis-the-consequences-of-qatars-opec-exit/> (dostęp: 12.07.2021).
- Sasnal P., *Wizyta prezydenta Donalda Trumpa w Arabii Saudyjskiej*, Komentarz PISM, https://pism.pl/publikacje/Komentarz_PISM__Wizyta_prezydenta_Donald_Trumpa_w_Arabii_Saudyjskiej (dostęp: 10.09.2021).
- „Zamknijcie Al-Dżazirę”. Państwa arabskie stawiają żądania Katarowi, „Gazeta Wyborcza”, 23.06.2017, <https://wyborcza.pl/7,75399,21999106,zamknijcie-al-jazeere-panstwa-arabskie-stawiaja-zadania-katarowi.html> (dostęp: 12.07.2021).